

Muistiinpanoja suomennoksesta

Fenomenologian perustaja Edmund Husserl (1859–1938) tutustui vasta uransa myöhäisvaiheessa ohimennen itämaiseen ajatteluun. Husserl vietti aikaa buddhalaisen tekstien kanssa joululomallaan 1924–1925¹. Müncheniläinen kustantaja Piper oli vuonna 1922 ottanut uusintapainoksia saksankielisistä *Suttapitakan*, eli varhaisimpien kirjattujen Buddhan opetuspuheiden kokoelman, osien käännöksistä². Käännökset oli vuosisadan vaihteessa tehnyt suoraan paalin kielestä eurooppalaisen buddhalaisuuden edelläkävijä Karl Eugen Neumann (1865–1915). Husserl kirjoitti teoksista arvion ”Über die Reden Gotamo Buddhos”, joka ilmestyi julkaisijan mainoskatalogissa keväällä 1925³. Kirjoitus on vain lyhyt mainosteksti, mutta se on silti poikkeuksellisen myönteinen buddhalaisuutta kohtaan. Husserl innostuu jopa puhumaan buddhalaisuudesta transsendentaalisena filosofiana, ei vain transsendenttina uskontoa.

Aihe jäi mietityttämään Husserlia, ja seuraavan talven seminaareissaan hän palasi asiaan. Seminaarin nimi oli ”Valikoituja loogisia ongelmia edistyneille”. Kokoontumisissa oli jo aiemmin käsitelty fenomenologisen tutkimuksen tekemisen motivaatiota, ja alkanut talvi jatkui samalla teemalla. Luentomateriaaleihin sisältyy opetus teksti ”Sokrates–Buddha”⁴. Husserl lienee halunnut selvittää oman ajattelunsa sekä itämaisen ajattelun eroja ja yhteyksiä. Husserl puhuu ”intialaisesta ajattelusta”, mutta todennäköisesti hän tunsi vain aiemmin mainitut buddhalaiset tekstit.

”Sokrates–Buddha” alkaa ja loppuu kreikkalaisen ja buddhalaisen ajattelun vertailulla. Nämä kohdat on suomennettu ohessa⁵. Husserl päätyy pitämään kreikkalaisista ajattelusta intialaista parempana, mutta selityksestä tulee varsin monimutkainen. Tekstin polveileva keskiosa rakentaa siltaa Husserlin omiin kysymyksiin tieteen perustasta, järjestä sekä teoreettisen ajattelun ja perinteen välisestä vuorovaikutuksesta. Husserl palaa näihin teemoihin kuuluisassa Wienin luennoissaan ”Filosofia ja eurooppalaisen ihmisyyden kriisi” (1935)⁶ sekä viimeisessä, postuumisti julkaistussa suurteoksessaan *Eurooppalaisten tieteiden kriisi ja transsendentaalinen fenomenologia* (1936/1954)⁷.

”Sokrates–Buddhan” vertailevan osan Husserl aloittaa pohtimalla sokraattisen ”itsensä tuntemisen” menetelmää sekä buddhalaista sisäänpäin kääntynyttä itsetarkastelua. Kummassakin vapaudutaan arkipäiväisestä tietämisestä. Siksi kummatkin edustavat erityistä teoreettista tiedollista asennetta, joka ei palvele arkielämän tavoitteita. Husserlin asteikolla tämä on korkeimman

asteen universaalien käytännön tarpeen takia syntyvä teoreettinen asenne. Samanlaista roolia Husserl hienosäätää myöhemmin Wienin luennoissaan fenomenologisen reduktion käytännölle ihmiskunnan palveluksessa⁸.

Husserlin mukaan intialaisessa ajattelussakin onnistutaan – transsendentaalisen fenomenologian sulkeistamisen askelta vastaavasti – kieltämään koko maailma, mutta buddhalainen asenne ei kuitenkaan ole aidosti transsendentaalinen vaan hytyy lopulta eettis-uskonnolliseksi. Buddhan asenne ei takaa tieteen teoreettista universaaliutta. Sisäisestä johdonmukaisuudesta, ennakkoluuloista vapauttamisen pyrkimyksestä ja luonnollisen elämänasenteen sivuun siirtämisestä huolimatta buddhalaisuus syntyy ja palautuu käytännön elämän palvelukseen. Buddhalaisuudessa universaaliin maaliin (kärsimyksen lopettamiseen, vapautumiseen) pyritään suoraviivaisesti luonnollisessa maailmassa eikä loogisen metodin käytäntö ja muodon universaali tiede (asenne totuuteen totuuden vuoksi, teoria) kehity. Kreikkalaisessa filosofassa tahtomismaailman aiheuttamat irrationaalisuudet kumotaan universaalilla tieteellä, ei kieltämällä kaikki maailmaan kohdistuva tahtominen.

”Sokrates–Buddhassa” merkittävä ero ajatustavoissa ei synny Sokrateen ja Buddhan välille vaan suhteessa Sokratesta seuranneeseen kreikkalaiseen ajatteluun. Husserlin mukaan eurooppalaisen tieteen mahdollistanut *epistemen* ja *doxan* erottaminen tapahtuu vasta Platonilla ja Aristoteleella. Hieman arveluttavasti Husserl tekee Sokrateesta lähes Buddhan ja toisaalta erottaa tämän kauas Platonista ja Aristoteleesta⁹. ”Sokrates–Buddhaa” hiotummissa teksteissään Husserl oli vielä selvemmin sitä mieltä, että vain puhdasta teoriaa varten tuotettu älyllinen toiminta on filosofiaa ja ainoastaan eurooppalainen ajattelu kantaa universaalien absoluuttisuuden ideaa. Husserl jatkaa siis länsimaisten filosofien hyväksi kokemalla linjalla, jonka mukaan Intian ja Kiinan ajatteluperinteet ovat vain käytännöllisiä antropologisia sovelluksia¹⁰.

Husserlin erilaiset kommentit ”Sokrates–Buddhan” aiheeseen eri ajanjaksoilta heijastavat hänen oman ajattelunsa painotuseroja fenomenologisen metodin käytännöllisyyden, universaalien teorian merkityksen sekä ihmisen, perinteen ja kulttuurin merkityksen välillä.

Nyt suomennettu teksti on viimeistelemätön käsikirjoitus, mikä tekee siitä kielellisesti vaikean ja monitulkintaisen. Suomennosta on muokattu alkutekstistä lukijaystävällisemmäksi ja luettavuuden varmistamiseksi on tehty tulkinnallisia valintoja. Johtavana ajatuksena tulkinnoissa on yhteensopivuus Husserlin muissa kirjoituksissaan ilmaiseman ajattelun sekä tekstin kokonaisuuden kanssa.

Vittteet & Kirjallisuus

- 1 Karl Schuhmann, Husserl and Indian Thought. Teoksessa *Phenomenology and Indian Thought*. Toim. D. P. Chattopadhyaya. State University of New York Press, New York 1992, 20–43.
- 2 *Die Reden Gotamo Buddhos. Aus der mittleren Sammlung Majjhimanikayo des Pali-Kanons zum ersten Mal übers. von Karl Eugene Neumann*. Piper, München 1922. Verkossa: archive.org/details/redengotamobu03neumuoft
- 3 Teksti on myöhemmin julkaistu osana Husserlin koottuja teoksia, ks. Edmund Husserl, *Aufsätze und Vorträge 1922–1937. Husserliana*, Bd. 27. Toim. Thomas Nenon & H. R. Sepp. Kluwer, Dordrecht 1989, 125–126.
- 4 Edmund Husserl, Sokrates–Buddha. An Unpublished Manuscript from the Archives Edited by Sebastian Luft. *Husserl Studies*. Vol. 26, No. 1, 2010, 1–4. Suomeenos koko käsitkirjoituksesta julkaistaan *niin & näin* 1/2017:n verkko-osiossa osoitteessa: netn.fi/lehti/niin-nain-117
- 5 Edmund Husserl, Filosofia ja eurooppalaisen ihmisyöden kriisi (Die Krisis der europäischen Menschentum und der Philosophie, 1935). Suom. Timo Miettinen. Teoksessa *Uudistuminen ja ihmisöys*. Tutkijalitto, Helsinki 2006, 129–176.
- 6 Edmund Husserl, *Eurooppalaisten tietöiden kriisi ja transsendentalinen fenomenologia* (Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transsendentale Phänomenologie, 1954). Suom. Markku Lehtinen. Gaudeamus, Helsinki 2011. Husserl 2006, 151.
- 7 Husserl 2006, 151.
- 8 Schuhmann 1992, 29; ks. myös Husserl 2006, 154.
- 9 Schuhmann 1992, 33–34.
- 10 Schuhmann 1992, 33–34.